

Vrijheid in Verbondenheid

Eindscriptie Heidi van der Ree- Teisman

GTO 2

April 2011

Nederlandse Stichting Gestalt, Amsterdam

Samenvatting eindscriptie Heidi van der Ree: Vrijheid in Verbondenheid

Oudejaarsnacht 2002-2003 ontmoette ik kort na mijn scheiding mijn grote liefde, Victor. Wat genoot ik daarvan maar ik weet ook mijn gevoel nog kort na onze ontmoeting: oh jee, hij heeft ook kinderen, net als ik. Vriendinnen stelden me gerust door te zeggen dat dat ook een voordeel kan zijn; hij weet namelijk hoe het is om kinderen te hebben met een ex-partner. Onze liefde was ook te mooi om deze door mijn angst 'voor het erbij krijgen van twee kinderen in de pubertijd', te verliezen.

Ik ben nu 8 jaar samen met mijn man, samen hebben we ook nog een dochter gekregen. Het is mooi om te ervaren dat ons gezin sinds haar geboorte meer een geheel vormt, zij verbindt ons allemaal. Op het consultatiebureau worden we het "patchwork gezin" genoemd.

De start met de opleiding tot Gestalttherapeut in 2007, het jaar waarin mijn jongste dochter is geboren, heeft mij enorm ondersteund in mijn proces als stiefmoeder. De erkenning, ondersteuning en het accepteren van het hier-en-nu hebben mij geholpen in het vormgeven van mijn rol als (stief)moeder. Maar er blijft in mij een onstilbare honger in het zoeken naar informatie over samengestelde gezinnen.

"It takes guts! You've got to be willing to look at this situation and finesse, kick, love and scream your way into it. And then persist in staying there until you all get used to it! It means laughing, having a sense of irreverence, and not being afraid to get into trouble."
(Papernow, 1996: 231)

Samengesteld gezin

Een samengesteld gezin is een gezin met een biologische ouder en zijn/haar nieuwe partner: beiden kunnen kinderen hebben en soms is er ook een kind van hen samen.

Het samengestelde gezin komt steeds vaker voor in Nederland. Wanneer ik de bekende cijfers naast mijn persoonlijke ervaring leg, valt te concluderen dat het een maatschappelijk probleem is geworden. De cijfers liegen er niet om als blijkt dat de afgelopen jaren steeds meer echtscheidingen plaatsvinden, al is er in 2010 een lichte daling waarneembaar. In Nederland stijgt het aantal echtscheidingen vanaf 2005 al met 170 per jaar, met in 2010 zo'n 32.000 echtscheidingen. Daarentegen hertrouwen jaarlijks 15.500 mensen. Hierdoor ontstaan veelal samengestelde gezinnen. Er zijn in Nederland zo'n 200.000 samengestelde gezinnen. Jaarlijks komen er 10.000 bij. Naar schatting duurt het gemiddeld 4 tot 7 jaar voordat een nieuw samengesteld gezin een prettige balans heeft gekregen.

Het scheidingspercentage van ouders van een samengesteld gezin ligt rond de 60%; dat geeft wel weer hoe complex en zwaar een samengesteld gezin vaak is. En ook sterkt het mij in mijn overtuiging dat gewaarszijn en een open communicatie heel belangrijk zijn om het met elkaar te redden als stiefouders.

Kenmerken

Ik weet intuïtief dat de ontwikkeling van een samengesteld gezin fundamenteel verschilt van een biologisch gezin, ook wel *kerngezin* genoemd. Ook weet ik dat er tijd nodig is om te weten of een stiefgezin 'het gaat redden'. Maar wat is daarvoor nodig? Op deze en andere vragen zal ik in deze scriptie antwoord geven. Het is mijn eigen ervaring, maar ik herken het ook in de stiefouders die ik begeleid: het is hard werken voor alle leden van een samengesteld gezin om in harmonie met elkaar te blijven omgaan.

Het samengestelde gezin is ten opzichte van het kerngezin heel anders qua kenmerken, omgang onderling, relatie en ouderschap. Wat de realiteit is voor dit type gezin, is dat het een fundament heeft van verdriet. Het grootste deel van het gezin heeft iets te verwerken gehad, een overlijden of een scheiding. Er komen twee gezinsculturen bij elkaar, allebei met eigen gewoontes. Beiden nemen een eigen geschiedenis c.q. ballast mee, die ze nog niet kennen van elkaar. Daar zijn ook waarden en normen aan verbonden. In een nieuw gezin moet alles weer opnieuw ontdekt worden. Er komen nieuwe regels, nieuwe gewoontes worden gevormd of gecombineerd. Daarbij kan een andere geloofsovertuiging ook nog meespelen. Een samengesteld gezin is dus allesbehalve een gezin in een huis, met een tuin en een hek eromheen en overzichtelijk en duidelijk afgekaderd.

Ontwikkeling

Patricia Papernow (1996: 12) heeft op een voor mij heldere en vooral herkenbare manier, de verschillende stadia omschreven die een samengesteld gezin doorloopt. Ik gebruik deze stadia als onderdeel van het diagnostisch traject in de therapie, waarover ik meer vertel in hoofdstuk 3. Tevens geef ik een overzicht van deze stadia mee aan mijn cliënten als psycho-educatie. Ik merk hoe heerlijk het is voor mijn cliënten als ze iets horen of lezen over de route die je als samengesteld gezin af moet leggen. Het lijkt troost te bieden als ze hierdoor (h)erkenning ervaren. En, zoals een stiefmoeder verwoordde die bij mij in therapie is, "dat het blijkbaar logisch is dat de vorming van een stiefgezin ingewikkeld is en dat je het ook moeilijk en zwaar MAG vinden".

Om het makkelijk leesbaar te houden heb ik de stadia vertaald in het Nederlands.

- **Vroeg stadium**

- De fantasie fase: dit is de verliefdheidsfase die gekenmerkt wordt door hoop dat deze nieuwe relatie beter is dan de vorige, stiefouders hebben de verwachting dat hun aanwezigheid en inbreng gewaardeerd wordt door de kinderen. De kinderen echter, verliezen definitief de hoop dat hun biologische ouders toch nog bij elkaar komen. Ze willen een exclusieve relatie houden met hun vader en/of moeder.
- Het onderdompelen: de realiteit van het hebben van een stiefgezin begint door te dringen, vooral voor de stiefouder met zijn/haar 'buitenstaanderpositie'. Stiefouders worden zich bewust van sterke gevoelens, vaak negatief als jaloezie, verwarring, haat. Deze gevoelens worden opgeroepen door de sterke, biologische band tussen het kind en jouw nieuwe partner. De biologische ouder is in dit stadium dan ook niet comfortabel. De biologische ouder zal de moeizame gevoelens van de stiefouder ten aanzien van het nieuwe gezin, interpreteren als gebrek aan binding met de kinderen (dit wordt wel vaak als een beangstigende gedachte beschouwd, want het kan een voorbode zijn van een nieuwe mislukking van

een relatie.) De stiefouder voelt zich ongemakkelijk, voelt dat er iets mis is maar denkt vaak “het zal wel aan mij liggen”.

- Gewaarzijn/bewustzijn: de stiefouder kan zijn/haar verwarring beter verwoorden.

- **Middenstadium**
 - Mobilisatie: deze fase wordt gekenmerkt doordat de ‘ouders’ de verschillen gaan erkennen tussen biologische en niet-biologische kinderen. Dit is vaak een chaotische en heftige periode waarin emotioneel kenbaar wordt gemaakt waar de verlangens/moeilijkheden precies liggen. De stiefouder voelt zich vaak erg opgelucht in deze fase, de biologische ouder ervaart dit als zeer pijnlijk. De nieuwe partner wil vaak meer afstand tussen de ex- partners, terwijl de biologische ouder vaak veel moeite doet om een goede verstandhouding te creëren; dit geeft vaak spanningen. Dit is ook de periode dat er nieuwe gezinsregels worden opgesteld over bedtijden, wat te doen met de vuile was, etc. Zowel de nieuwe gezinsleden als de biologische ouder-kind relatie hebben behoefte aan stabiliteit en rust en zullen moeite moeten doen om elkaar tegemoet te komen.
 - Actie: nu wordt er onderhandeld over de nieuwe regels van het nieuwe gezin, hoe gaan we met elkaar om? Er is nu genoeg wederzijds begrip om geen enorme conflicten te krijgen tussen ‘insiders en outsiders’. De nieuwe familie begint te functioneren als een meer stabiel geheel zonder dat er voortdurend aandacht moet zijn voor zogenaamde ‘stiefgezinnen-issues’.

- **Laatste stadium**
 - Contact fase: binnen de nieuwe grenzen van het stiefgezin functioneert iedereen goed. Er is nu ruimte voor meer intimiteit en authenticiteit. Het is nu pas, dat een eventuele sterkere band tussen stiefouder en stiefkind, zich zou kunnen gaan ontwikkelen. Er is nu duidelijkheid voor beide partijen hoe ze met elkaar kunnen en willen omgaan.

 - Besluitfase: er zijn nu solide en betrouwbare relaties tussen (stief)ouders en (stief)kinderen opgebouwd. Nieuwe normen en waarden binnen het gezin zijn geïntegreerd en de stiefrelaties vragen niet langer continu de aandacht. Alhoewel sommige kinderen meer onderdeel zijn van het nieuwe gezin zijn dan andere, maar daar is duidelijkheid en acceptatie over. De stiefouder lijkt de rol van ‘intieme outsider’ te hebben: intiem genoeg om vertrouwd te zijn en outsider genoeg om steun en een bepaalde coachende rol in te nemen op gebieden die soms moeilijk te bespreken zijn met biologische ouders, zoals seks, carrière keuzes, drugs, relaties, overgebleven pijntjes van de scheiding.

‘Stiefgezinnen-issues’ blijven zich aandienen: tijdens diplomeringen van de (stief)kinderen, huwelijken, ziektes, geboortes, etc. Maar deze gebeurtenissen zullen niet langer spanning veroorzaken bij de leden van het stiefgezin, al blijft de confrontatie met de ex-partners soms lastig tijdens deze momenten.

Valkuilen

De Stichting Stiefgezinnen Nederland (www.nieuwgezin.info) heeft 6 valkuilen geformuleerd aan de hand van bekende Nederlandse literatuur over samengestelde gezinnen. Een uitwerking van deze valkuilen vindt u in de bijlage.

1. Verliezen
2. Verschil in bloedband en stiefband
3. Verstoorde verwachtingen
4. Verdeelde loyaliteiten
5. Verschillende opvoedingsstijlen
6. Verminderde controle